מראי מקומות - יבמות

קכ.

א. ורבנן, תמות נפשי עם פלשתים הוא דקעבדה

הק' **הערוך לנר**, מה שייך כאן לומר תמות נפשי עם פלשתים, הא מבואר במתני' דהציור הי' שהיו שם יבמים אחרים, ומה שצרתה מותרת להתייבם אין שייך כלל לעדותה, ואין שייך לה לקלקלה. ודוחק לומר דעשתה כן כדי שאם לאחר זמן ימות היבם שיבם צרתה, דאז תהי' צרתה מקולקלת כשתנשא לשוק, דדוחק לומר דהיתה כוונתה על לאחר מיתתו של היבם. ועוד הק', דאם הסברא דאינה נאמנת הוא משום תמות נפשי וכו', א"כ דלאחר מיתת היבמים, דעכ"פ השני' להתייבם תהי' יכולה לינשא לשוק, דע"כ מה שחבירתה התייבמה ראשונה, זה ע"כ לא הי' כדי לקלקל יבמתה, דהא לא היתה צריכה להתייבם כדי שיבמתה ג"כ תעשה כן, והניח בצ"ע.

ב. הב"ע דאינסיב לכהן

הק' **הערוך לנר**, מה בכך, הא אינה מקלקלת עצמה כלל במה שהיא צריכה להוציא גיטה, שהרי כיון שגרושה היא, כבר אסורה היא לישא לכהן, ובניה מכהן חללים, ועדיין יכולה להנשא לישראל, ויש לה כתובה מבעלה כהן. אבל בצרתה שפיר תתכוון לקלקלה, כיון שיהיו בניה ממזרים, וכו', והניח בקו'.

ג. אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם

כ' **תוס'** בשם **ר"ת**, דהיינו דוקא כשאין שם אלא הפרצוף, אבל היכא דכל גופו שלם, אפי' אין כאן פדחת וחוטם, ניכר הוא היטב ע"י סימני הגוף. ובביאור דבריו, כ' **הנודע ביהודה** (קמא, אה"ן, נ"א, ד"ה ונבוא) דכוונתו לומר דמכירו בטביעות עין בפרצוף, אלא דטביעות עין בפרצוף בלחוד לית בי' מששא, שהרי אין כאן פדחת וחוטם, אבל בצירוף סימני הגוף מהני. ובהמשך דבריו ביאר טפי, דיש לצרף הכרה בטב"ע של הפנים, ורק בלא פדחת וחוטם, עם סימני הגוף, ובצירוף מהני להתירה.

וע"ש מש"כ לתמוה על מש"כ תוס' בהמשך "ועוד דשמא וכו'", וכ' לבאר דצידד ר"ת לומר דשמא מה שאמרו במתני' דסימנין לא מהני, זהו דוקא בסימנים שאינם מכירים את הסימן, אלא יודעים שפלוני הי' לו רושם וסימן בגופו, וכן הוא בזה המת, אבל היכא דמכיר הסימן ע"י טביעות עין, בזה צידד ר"ת לומר דמהני הסימנין.

והק' הרשב"א והריטב"א על ר"ת, הא מתני' סתמא קתני, ומשמע דבכל אופן צריך פרצוף פנים והחוטם. ועוד, כיון דקתני במתני' אע"פ שיש לו סימנים בגופו, משמע דבאמת גופו קיים, ואיך כ' ר"ת דהיכא שגופו קיים אי"צ פרצוף פנים. ולכן חולקים על ר"ת לדינא, וכ' דבכל אופן צריך פרצוף פנים עם החוטם.

וע' בערוך לנר שכ' דהמעיין היטב בדברי ר"ת **בספר הישר** יראה דר"ת עצמו כבר תי' קו' הראשונים, שהרי ביאר דמה דקתני במתני' דאין מעידין אלא על פרצוף וכו', אין כוונת המשנה לומר שהעד מכיר הפרצוף פנים עם הטביעות עין שלו, אלא מדין סימנים מהני, ובזה צריכים פרצוף הפנים והחוטם והפדחת דוקא. וע"ז קתני דאין מעידין תוך ג' ימים, דיכול להשתנות, אבל אם הוא מכיר האדם בעצמו, אפי' אם אין לו החוטם והפדחת, אלא מכיר שאר חלקי הגוף או רובו, בזה יכול להעיד עליו, ואפי' לאחר ג' ימים, דכל הדין ג' ימים הוא רק לגבי סימני הפנים. ובזה נסתלקו ב' קו' הראשונים, מה שהק' מסתם לשון המשנה, אה"נ, היכא שהוא מעיד בתורת סימנין, אפי' אם כל הגוף שם לא מהני אא"כ אומר סימני פרצוף פנים עם החוטם. ומה שהק' דקתני שיש לו סימני הגוף, דמשמע דהגוף שלם שם, אה"נ, ומ"מ צריך להעיד על פרצוף פנים, משום דאתי מצד דין סימנים, ולא מצד דין הכרה בטב"ע. וע"ע **בשב שמעתתא** (ז', י"ד) שביאר כזה בדעת ר"ת, ע"ש מש"כ בביאור דברי התוס'.

עוד הק' הראשונים מהגמ' לקמן (קכא.), דהגמ' הביאה ראי' דריב"ב פליג לקולא מהא דאנסבא רבא לאשת מי שטבע וחזינהו לאחר ה' ימים. ולפי ר"ת מהו הראי', דלמא הכירו בטביעת עין. וע' בהערות **להגר"א יפהן** (80) שהביא שר"ת עצמו בתשו' העיר מקו' זו, וכ' דהתם מיירי שלא הי' בו טב"ע, אלא סימני חוטמו וכו'.

ה. אין מעידין אלא עד ג' ימים

כ' **תוס'** בשם **ר"ת** דהיכא דהפנים שלו לא נחבלו, בזה יכולין להעיד אפי' לאחר כמה ימים. ונח' הראשונים עליו גם בזה, וכ' **הריטב"א** דמתני' סתמא קתני, ומשמע אפי' אם אין הפנים שלו נחבלו. ועוד כ' ר"ת דהיכא שאין ידוע אם עבר ג' ימים ממיתתו, יכולים לסמוך לקולא דתוך ג' ימים הוא, וכ' הריטב"א ע"ז דנראין דבריהם. וכ' **הנמוקי יוסף** (מה: בדפי הרי"ף) ד"כיון שאין נראה לנו שום שינוי פנים, ושמא נתפח חששא דרבנן היא", לכן יכולים לסמוך להקל דעדיין לא עברו ג' ימים. אבל **הרשב"א** כ' דמסתבר הוא שצריכין לחוש, משום **דספק דאורייתא לחומרא** (ואף דכאן הוי חשש דרבנן, וכמש"כ הנ"י, מ"מ בזה עדיין שייך לומר שיש סברא של ספק דאורייתא לחומרא, וכמש"כ לקמן מהפני יהושע, ע"ש).

ה. דמר סבר סימנין דאורייתא, וכו'

ע' **בקצות** (רנ"ט, ב') דכ' דהנדון באם אמרי' סימנין דאורייתא או דרבנן לענין אבידה, היינו אפי' אי אמרי' דסימנין דאורייתא לענין הכרת פני המת, מ"מ יש לדון דלענין אבידה לא מהני מן התורה, דאולי אחר ג"כ ראה הסימנים, ורמאי הוא ומשקר שאבידה שלו היא. וע"ש שהוכיח כן מהא דאי' בב"מ (כז:), דכשהגמ' שם שואלת אם סימנין דאורייתא או דרבנן, הביאה נפק"מ לענין חזרת גט אשה, ולא לענין הכרת מת, משמע דאי"ז תלוי בשאלת הגמ' שם, אלא לכ"ע מהני מן התורה (ולפי"ז, לכאו' צ"ל דמח' בסוגיין אינו ענין להשאלה דהגמ' שם, וודאי נקטי' כמ"ד דלענין פרצוף פנים מהני מן התורה, וע"ש עוד, וצ"ע בכל זה).

ו. ומר סבר סימנין דרבנן

העיר **הפני יהושע** (גיטין כז: ד"ה ודוקא בצד), דלכאו' משמע ממתני' דאפי' היכא שיש פרצוף פנים בלא חוטם, וגם אי' סימנין, מ"מ לא מהני, ומבואר בצד א' בהגמ', דזהו משום דסימנין דרבנן. אבל ק', דהא מבואר בבכורות דמה דפרצוף פנים בלא חוטם לא מהני, היינו רק מדרבנן, וא"כ, אפי' אם סימנין לא מהני אלא מדרבנן, למה לא מהני, הא אי"ז אלא חשש מדרבנן. וכ' לייסד מכח זה "דאי סימנין דרבנן, לא סמכינן עלייהו באיסור דאורייתא אפי' היכא דחששא מדרבנן, משום דלמא אתי למסרך באיסור דאורייתא". אולם ע' **בשב שמעתתא** (ז', כ"ג) שהביא מאחרונים דס"ל דכל היכא דהחשש אינו אלא מדרבנן, אפי' אם הנדון הוא איסור דאורייתא, מהני סימנים, אפי' אם סימנים דרבנן (ואולי תלוי במה דנח' הראשונים (הבאנו דבריהם לעיל) **אם צריכים** לחוש להחמיר אם אין ידוע אם הוא תוך ג' ימים או לא).